

2.ÜNİTE ANADOLU UYGARLIĞI

ANADOLU;

Göç ve ticaret yollarının üzerinde bulunması,

Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlaması,

Topraklarının verimli olması,

İkliminin insan yaşayışına uygun olması

Gibi nedenlerle pek çok kültüre ev sahipliği yapmıştır.

Denilebilir ki Anadolu uygarlığı,

Mezopotamya, Mısır, İran, Orta Asya, Ege uygarlıklarının bir SENTEZİDİR.

!TÜM İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI GİBİ ANADOLU UYGARLIKLARI DA SU KENARINDA KURULMUŞTUR.

!HİTİTLER- KIZILIRMAK HAVZASINDA,

!FİRİGLER-SAKARYA IRMAĞI HAVZASINDA,

!LİDYALILAR-GEDİZ VE KÜÇÜK MENDERES HAVZASINDA,

!İYONYALILAR-EGE DENİZİNDE, URARTULAR-VAN GÖLÜ ÇEVRESİNDE

BU UYGARLIKLARI TEK TEK TANIYALIM.

!HATTİLER!

!MÖ2500-MÖ 1700 yılları arasında Anadolu'da büyük bir uygarlık kuran Hattiler hakkındaki bilgilerimiz oldukça kısıtlıdır.

!Hatti kültürüne ait en önemli eserle Alacahöyük'te bulunmuştur.

!Yakın zamana kadar Hatti diye bir uygarlığın varlığından haberdar değildik. Çünkü kültür ve inanç bakımından Hititleri etkilemişler, Hititlerle kaynaşmışlardır.

!Bu kaynaşmanın en güzel örneklerinden birisi Hitit güneş kursu olarak bilinen ünlü şeklin aslında hattilere ait olduğunun

Sonradan anlaşılmasıdır.

!HİTİTLER (MÖ 1700-MÖ700):

!Hititler Kızılırmak yayı çevresinde kurulmuşlardır. Başkentleri Hattuş (Boğazköy)'dir.

DİKKAT: Başkent varsa siyasi birlik var demektir. A) Hitit Siyasi tarihi:

! Kafkaslardan Anadolu'ya gelmişlerdir.

DİKKAT: Orta Asya kökenli olmaları, dillerinin Türkçeye aynı dile ailesinden olması ve bazı kültürel benzerlikler nedeniyle bizzat ATATÜRK'ÜN desteğiyle hazırlanan TÜRK TARİH Tezi'nde Hititlerin Türk olabileceği iddia edilmiştir.

! Kızılırmak kıyısında ve Kapadokya bölgesinde yaşamışlardır.

! Kendilerinden önce Anadolu da gelişmiş bir kültür oluşturan Hattilerle kaynaşmışlardır.

! Hititler M.Ö.1700 yıllarında devlet haline gelmiştir. Devletin merkezi Hattuşaş'tır (Çorum-Boğazköy).

! Devletin kurucusu Kral Labarna'dır.

! Hitit siyasi tarihinin en önemli gelişmesi Mısırlılarla yapılan Kadeş savaşı ve Kadeş Antlaşmasıdır.

NOT: Tarihteki ilk yazılı antlaşma Kadeş Antlaşması "dır (1280).

! M.Ö.VII.yüzyılda Ege göçleri sonucu Hititler yıkılmış ve şehir devletleri ortaya çıkmıştır.

! Asurlar Hitit Devleti'ni ortadan kaldırmıştır.

! Asurlardan sonra Geç Hitit Şehir Devletleri, Perslerin hakimiyetine girmiştir.

DİKKAT: Hititler söz konusu olduğunda neredeyse her konuda esnek bir durum

ve insancıl bir yapı dikkati çekmektedir. Bu iki kavram Hititlerle ilgili pek çok bilgidir bize

Çağrışım noktası olabilir. Örneğin buraya kadar ki konularla ilgili olarak şunu söyleyebiliriz; Hititlerde hem siyasi birliği sağladıkları bir dönem, hem de bu birliğin bozulması ile şehir devletlerinin ortaya çıktığı bir dönem yaşanmıştır.

B) Hititlerde Devlet Yönetimi:

! Başlangıçta Hitit Krallığı FEODAL BEYLİKLERDEN oluşmuştur. Daha sonra Merkezi Krallık güçlenerek Eyaletlere merkezden valiler atanmıştır.

DİKKAT: Aynı esneklik burada da kendisini gösterir. Hitit devletinde federatif

Yönetimin görüldüğü bir dönem, ardından merkezî yönetimin görüldüğü bir dönem yaşanmıştır. BU YÜZDEN HİTİTLERLE İLGİLİ TEST SORULARINDA ÖNCÜLLERE BAĞLI OLARAK KARAR VERMEK ZORUNDAYIZ.

! Hititlerde Kral aynı zamanda başkomutan, başyargıç ve başrahiptir.

DİKKAT: “Başrahip” ifadesi teokratik devlet yönetimini, “başyargıç” ifadesi ise hukukun Bağımsız olmadığını gösterir.

! Hititlerde Kralın yanında, ona yardımcı olan PANKUŞ MECLİSİ bulunurdu. Bu meclis Hitit ileri gelenlerinden oluşurdu.

DİKKAT: Pankuş Meclisi Hititlerin ilk zamanlara Kralı denetlemek, gerekirse görevden almak gibi geniş yetkilere sahipti. Yani KARAR ORGANI durumundaydı. Hitit İmparatorluk döneminde ise Kralın gücü artmış, Pankuş ise bir DANIŞMA MECLİSİ haline dönüşmüştür. Aynı esnek durum burada da kendini gösteriyor.

! Hitit devlet yönetiminde Kraldan sonra en yetkili kişi “TAVANANNA” denilen Kralıdır. Tavananna dini törenlere başkanlık yapar, Kral savaşa gittiğinde ülkeyi yönetir, Pankuş meclisine başkanlık yapardı.

C) Hititlerde toplum yapısı

! Hitit toplumu da tüm İlk Çağ toplumları gibi sınıflara ayrılmıştır. Sırasıyla Kral ve ailesi, asiller, rahipler, askerler, memurlar ve köleler gelir.

DİKKAT: Hitit toplumu sınıflara bölünmesine rağmen bu, katı bir sınıfsal yapı değildir. Sınıflar arasında geçiş ve ilişki vardır. Örneğin; Köle biri ile hür biri evlenebilir. Ya da bedelini ödeyen bir köle hür biri olabilir.

DİKKAT: Aynı İNSANCILLIK burada da kendisini gösteriyor.

D) Hititlerde Hukuk:

! Hitit hukuku Mezopotamya hukukundan etkilenmesine rağmen onunla kıyaslanırsa çok daha İnsancıldır.

! Cezalar daha hafiftir. Para cezasına çevrilebilir. Ölüm cezası nadiren uygulanır.

! Bu açıdan Hitit yasaları DÜNYANIN İLK MEDENİ KANUNU kabul edilir.

DİKKAT: Aynı İNSANCILLIK burada da kendisini gösteriyor. E) Hititlerde Din:

! Hititler bütün ilk çağ toplumları gibi çok tanrılı (politeist) dinlere inanmışlardır.

! Orta Asya’dan getirdikleri kendi tanrılarına inandıkları gibi, karşılaştıkları tüm Kavimlerin tanrılarına da saygı duymuşlardır.

! Bu yüzden Hititler döneminde Anadolu’ya “ BİN TANRI İLİ” denilmiştir.

DİKKAT: Aynı ESNEKLİK burada da kendisini gösteriyor. F) Hititlerde Yazı, dil ve edebiyat:

! Hititler Asur çivi yazısını ve kendi Hiyeroglif yazılarını kullanmışlardır. Hititlerden kalan en önemli yazılı eserler “ ANALLAR” dır.

! **HİTİT ANALLARI**, Krallar tarafından tanrıya hesap vermek amacıyla yazılan YILLIKLARDIR. Bu yıllıklarda Krallar başarıları kadar başarısızlıklarını da yazmışlardır.

! **BU YÜZDEN HİTİT ANALLARI OBJEKTİF TARİH YAZICILIĞININ BAŞLANGICI KABUL EDİLİR.**

G) Hititlerde Sanat:

! Hitit sanatı Mezopotamya sanatının etkisinde kalmıştır. Heykelcilik ve kabartmacılık gelişen başlıca sanat dallarıdır.

! Hitit sanatının en güzel örnekleri: Çorum – Yazılıkaya kabartmaları, Konya – İvriz kabartmaları

! **İYONYALILAR!**

Tarihte İYONYA İzmir ile Büyük menderes nehri arasındaki bölgeye verilen addır.

Mora Yarımadası'nda (Yunanistan) yaşayan Akalar, Dorların istilasına maruz kalınca, Batı Anadolu'da İzmir ve çevresine gelerek Smryrna (İzmir), Milet, Efes, Foça gibi şehir devletleri kurmuşlardır.

NOT: Bu yüzden İyon medeniyeti pek çok açıdan Yunan medeniyetine benzer. Ege ve Yunan medeniyetlerinin içinde kabul edilir.

DİKKAT: Şehir Devletleri varsa siyasi birlik yok demektir.

! İyon şehir devletleri önce Krallık (Monarşi), sonra OLİGARŞİ ve en sonunda DEMOKRASİ ile yönetilmiştir.

MONARŞİ: yönetimde tek bir kişinin ya da ailenin söz sahibi olduğu yönetim biçimi
OLİGARŞİ (ARİSTOKRASİ): yönetimde imtiyaz sahibi bir sınıfın (soylular, asiller vb) söz hakkının olduğu yönetim biçimi

DEMOKRASİ: Yönetimde toplumun tamamının söz sahibi olduğu, yani halkın yönetime katılabildiği yönetim biçimi

! Ege kıyı şeridinde sıkışan, Kara ticareti yapma olanakları Lidyalılar tarafından kesilen İyon şehir devletleri Baba mesleğini, DENİZ TİCARETİ ve KOLONİCİLİK yapmışlardır.

NOT: İyonyalılar Fenikelilerden farklı olarak kurdukları Kolonileri bir sömürge olarak değil; VATAN olarak görmüşlerdir.

İyonya İlk Çağın en önemli Kültür ve Bilim merkezlerinden biri olmuştur. Bu gelişmişliğin sebepleri ise:

! Kolonicilik ve deniz ticareti sayesinde büyük zenginlik elde edilmesi ve ekonomik refahın yükselmesi

! Yine kolonicilik sayesinde farklı kültürlerle etkileşim kurabilmeleri

! İyonya'nın Asya ile Avrupa'nın kesişme noktasında olması böylece her iki kültürü tanıyarak kendi bünyesinde birleştirmesi (EN ÖNEMLİ NEDEN)

! Şehir devletlerinde serbest düşünce ortamının var olması

DİKKAT: İyon şehir devletlerinde yönetimler teokratik değildir. Din adamlarının yönetimde etkisi yoktur. Serbest düşünce ortamının gelişmesinde bunun payı büyüktür.

Gelişmiş kültür ve bilim sayesinde:

! TALES, PİSAGOR, HİPOKRAT gibi bilim adamları yetişmiştir.

! Mimari, heykel başta olmak üzere pek çok sanat dalında gelişmişlerdir.

! Oligarşi, demokrasi gibi daha gelişmiş yönetim şekillerinin ilk örnekleri görülmüştür.

! Serbest düşünce ortamı daha da gelişmiştir.

İyon dini

İyon dini ile Yunan dini aynıdır. Tanrılarını İnsan gibi düşünmüşler, ölümsüz olduklarına inanmışlardır.

! Başlıca tanrıları Zeus, Posiedon, Hera, Afrodit, vs.

! URARTULAR!

! Urartu Devleti, Doğu Anadolu'da Asya kökenli Hurriler tarafından kurulmuştur.

! Başkentleri TUŞPA (bugünkü VAN)'dır. DİKKAT: Başkent varsa siyasi birlik vardır.

! Önce Asurlular sonra Kimmerlerle mücadele eden Urartu Devleti'ne Medler son vermiştir.

! Savaşçı bir toplum olan Urartular, maden işlemeciliği, kaya oymacılığı, kabartma resim gibi sanat dallarında ustalaşmışlardır.

! Doğu Anadolu'da ileri bir uygarlık kuran Urartular kaleler, su kanalları, su bentleri yapmışlardır.

! Urartuların başlıca geçim kaynağı HAYVANCILIK' TIR. Bu nedeni Doğu Anadolu'nun coğrafi şartlarıdır.

! Urartular ölüleri için oda biçiminde mezarlar yapmışlar; ölülerini eşyaları ile birlikte gömmüşlerdir. BU BİZE ÖLÜMDEN SONRA HAYATIN VARLIĞINA İNANDIKLARINI GÖSTERİR.

! FRİGYALILAR!

NOT: Kulakları uzun olduğu için adı hikâyelere, şarkılara konu olan ünlü EŞEK KULAKLI MİDAS ! Kimmer saldırıları ile zayıflayan Frigler önce Lidyalıların ardından da Perslerin Egemenliğine girmiştir.

! Frigyalılar Sakarya ırmağı havzasında kurulmuş bir uygarlıktır.

! Başkentleri Gordion'dur.

! Frigler ilk siyasi birliklerini MÖ 750'li yıllarda kurmuştur.

! Bilinen ilk kralları GORDİOS'tur.

! Ülkenin başkenti adını bu kraldan almıştır.

! Frigler en parlak zamanlarını Kral MİDAS zamanında yaşamışlardır.

DİKKAT: Friglerin en çok bilinmesi gereken yönü başlıca geçim kaynaklarının TARIM ve HAYVANCILIK olmasıdır. Çünkü geçim kaynakları hukuklarından sanatlarına, Dinlerinden edebiyatlarına her alanda belirleyici olmuştur.

Şöyle ki:

! Frigler tarım ve hayvancılığı korumak, geliştirmek için özel kanun ve kurallar koymuşlardır. Örneğin öküz öldürmenin, saban kırmanın cezası ölümdür.

! Çok tanrılı dinlere inanan Friglerin en büyük tanrıları bereket tanrıçası KİBELE'dir.

! Frigler "FABL" türünün yaratıcısıdır.

! TAPATES denilen Frig kilimleri çok ünlüdür. Dolayısıyla dokumacılıkta ileri gitmişlerdir.

! Üzerlerinde hayvan figürleri olan çanak çömlekler yapmıştır.

! LİDYALILAR!

! Lidyalılar MÖ 1200'lerde Anadolu'ya gelmişlerdir.

! Friglerin ve Urartuların son dönemlerini yaşadığı sıralarda Lidya devleti kurulmuştur.

! Lidyalılar Gediz ve Küçük Menderes vadileri arasında kalan bölgede yaşamışlardır.

! Lidya Devleti'nin kurucusu Kral GİGES'tir.

! Devletin başkenti SARDES (SARD) şehridir.

! Lidyalılar en parlak zamanlarını Kral Krezus döneminde yaşamıştır.

NOT :"Karun kadar zengin" özdeşinin doğmasına sebep olan ünlü KARUN HAZİNELERİ Lidya

Kralı Krezus'un mezarından çıkmıştır.

! Pers saldırılarına dayanamayan Lidya devleti MÖ 546'da yıkılmış, Anadolu Pers egemenliğine girmiştir

DİKKAT: Frigyalılar için tarım ve hayvancılık ne ise Lidyalılar için de TİCARET (KARA TİCARETİ) odur.

! Lidyalılar Ticareti geliştirebilmek için Sard'dan başlayıp Mezopotamya'ya kadar uzanan KRAL YOLUNU yapmıştır.

! Lidyalılar dünyada PARAYI ilk kez kullanan uygarlıktır.

Paranın icadı ile;

takas usulüne dayalı ticaret sona ermiş;

toplumlar arası ticaret, dolayısıyla da etkileşim hızlanmıştır.

Bankacılık, Tefecilik gibi yeni iş alanları da ilk kez Lidyalılarda ortaya çıkmıştır.

! Lidyalılar Anadolu'da ÜCRETLİ ASKERLİK sistemine dayanan bir ordu kurdular. Askerler vatan sevgisinden yoksun olduğu için ücretli ordu çabuk dağıldı. Bu durum Lidyalıların yıkılmasını hızlandırdı.